



مرکز مدیریت حوزه های علمیّه  
رساله علمی سطح ۳

# بررسی عوامل و موانع جذب نوجوانان و جوانان به مساجد

استاد راهنما: حجت الاسلام و المسلمین استاد کاویانی

استاد مشاور: حجت الاسلام و المسلمین استاد طائب

محقق: سعید روحانی

سال تدوین: ۱۳۹۴

## تقدیر:

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و دورد بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز...

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی‌شائبه‌ی او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم.

اما از آنجایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تامین می‌کند و سلامت امانت‌هایی را که به دستش سپرده‌اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب "من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزوجل" از پدر و مادر عزیزم این دو معلم بزرگوaram که همواره بر کوتاهی و درشتی من، قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار غفلت‌هایم گذشته‌اند و در تمام عرصه‌های زندگی یار و یآوری بی‌چشم داشت برای من بوده‌اند؛ از همسر فداکارم که با صبوری‌ها مشکلات را بر بنده هموار نمود تا فرصت پژوهش کافی برای خلق این اثر داشته باشم. از استاد با کمالات و شایسته؛ جناب حجت الاسلام و المسلمین کاویانی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند؛ از استاد صبور و با تقوا، جناب حجت الاسلام و المسلمین طائب، که زحمت مشاوره این رساله را در حالی متقبل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی‌رسید؛ کمال تشکر و قدردانی را دارم.

در پایان از تمامی دوستان که حقیر را در تهیه و تدوین این پژوهش یاری نمودند، تقدیر و تشکر می‌نمایم. بخصوص فاضل ارجمند جناب حجت الاسلام و المسلمین کریمی که با راهنمایی‌های خود بر غنای مجموعه افزودند و نیز برادر گرامی جناب آقای خنجوکی و سرکار خانم سام که زحمات بی‌شائبه ایشان قابل ستایش است.

باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

## چکیده:

در این پژوهش چهار عامل خانواده، مدرسه، مسجد و محیط در جذب نوجوانان و جوانان به مساجد مورد بررسی قرار گرفتند.

شیوه تحقیق هم کتابخانه‌ای و هم میدانی بوده که از ابزار پرسش‌نامه در شیوه میدانی استفاده شده است. این پرسش‌نامه حاوی ۴۵ سوال بسته و یک سوال باز می‌باشد. جامعه هدف نوجوانان و جوانان بین ۱۵ تا ۲۵ سال ساکن شهر یا روستا می‌باشند.

نتایج بدست آمده حاکی از این است که بیشترین تاثیر را محیط بر نوجوانان و جوانان داشته که این امر به دلیل حضور بیشتر نوجوانان و جوانان در عرصه‌های مختلف اجتماع و تاثیرپذیری بالای انسان در این مقطع سنی می‌باشد.

بعد از محیط، مدرسه بیشترین تاثیر را بر روی نوجوانان و جوانان داشته است. چراکه ایشان بیشترین و مفیدترین زمان خود را در این محیط سپری می‌نمایند. همچنین این محیط الگوهای زیادی را برای آن‌ها به همراه دارد.

سومین عامل موثر در جذب نوجوانان و جوانان به مساجد عواملی است که از خود مسجد نشات می‌گیرد. دلیل این امر حساس بودن این قشر نسبت به برخوردهای اجتماعی در مسجد می‌باشد. البته عوامل دیگری همچون فضای فیزیکی و منابع و امکانات مسجد نیز بی‌تاثیر نمی‌باشد.

چهارمین عامل موثر در جذب نوجوانان و جوانان به مساجد خانواده می‌باشد که دلیل آن این است که جوان با رشد خود اندک اندک از محیط خانواده جدا شده و وارد اجتماع می‌شود. لذا به تدریج تاثیر این نهاد مقدس کم‌رنگ شده و تا حدی جایگاه خود را به مدرسه و محیط می‌دهد.

## فهرست:

فصل اول: کلیات تحقیق.....	۲
مقدمه:.....	۲
(۱) بیان مسأله تحقیق.....	۴
(۲) اهداف تحقیق.....	۵
(۳) اهمیت موضوع تحقیق.....	۶
(۴) ضرورت موضوع تحقیق.....	۷
(۵) فرضیه‌های تحقیق.....	۸
(۶) تعریف عملیاتی متغیرها.....	۹
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق.....	۱۲
(۱) پیشینه تحقیق.....	۱۲
(۲) مبانی نظری تحقیق.....	۱۳
(۲-۱) ویژگی‌های فردی.....	۱۳
الف: نوجوان.....	۱۳
ب: «تصور از خود» در دوره نوجوانی.....	۱۴
ج: نیمرخ تصویر خود در نزد نوجوانان دختر و پسر.....	۱۵
د: پایه‌ها و مبانی عمومی برنامه‌ریزی برای نوجوانان.....	۱۶
ه: نیازهای نوجوان.....	۱۷
و: جوان و شاخص‌های جوانی.....	۱۷
ز: ویژگی‌های والا در شخصیت نسل جوان.....	۲۰
ح: بنیان‌های تأثیرگذار در شخصیت جوان.....	۲۳
۱. فطرت (سرشت خدایی و تمایلات ذاتی).....	۲۳
۲. خانواده (جلوه‌های ژنتیکی و موروثی).....	۲۴
۳. جامعه (تعلیم و تربیت رسمی و غیر رسمی).....	۲۴
ط: جلوه‌های ارتباط انسانی اطرافیان با جوان.....	۲۵
ی: نشان‌ها و نشانه‌های کمال در جوان.....	۲۷
(۲-۲) مسجد.....	۲۹
الف: کارکردهای مسجد.....	۳۰
۱. آموزشی.....	۳۰
۲. فرهنگی.....	۳۴
۳. سیاسی نظامی.....	۳۵
۴. تبلیغی رسانه‌ای.....	۳۸
ب: فضای فیزیکی مسجد.....	۴۲
۱. موقعیت جغرافیایی محل احداث مسجد.....	۴۲
۲. امکانات و تجهیزات مسجد.....	۴۳
ج: منابع انسانی مسجد.....	۴۵
۱. امام جماعت.....	۴۵

۴۵	عناصر ارتباط.....
۴۵	۱. عناصر کلامی.....
۵۰	۲. عناصر غیرکلامی در جذب مردم و خصوصا جوانان.....
۵۶	۲. خادمین مسجد.....
۵۷	۳. نمازگزاران مسجد.....
۵۷	۴. هیئت امنای مسجد.....
۵۸	د: طرح‌ها و برنامه‌ها.....
۶۶	۳-۲) خانواده.....
۶۹	الف: موانع جذب نوجوانان و جوانان در ارتباط با خانواده.....
۷۳	ب: مراحل نهادینه سازی انس با مسجد و نماز توسط والدین.....
۷۳	۱. آشنا سازی.....
۷۴	۲. همراهی.....
۷۵	۳. تشویق و پاداش.....
۷۵	۴. ترغیب.....
۷۵	۵. تکلیف.....
۷۶	۶. مراقبت و محافظت.....
۷۶	۷. تبیین و تشریح.....
۷۷	۸. هدایت و راهنمایی.....
۷۷	ج: روش‌های اجرایی جذب جوانان به مساجد توسط والدین.....
۸۴	۴-۲) مدرسه.....
۸۶	الف: موانع جذب جوانان به نماز و مسجد در مدارس.....
۸۸	ب: روش‌های اجرایی توسط مدارس.....
۹۳	ج: راهکارهای جذب جوانان به مساجد از طریق تعامل بین مسجد و مدرسه.....
۹۶	۵-۲) محیط.....
۹۷	روش‌های جذب نوجوانان و جوانان.....
۹۷	الف. محیط فرهنگی.....
۹۸	ب. محیط اجتماعی.....
۱۰۲	ج. محیط سیاسی.....
۱۰۲	د. محیط اقتصادی.....
۱۰۲	ه. در بین همسالان.....
۱۰۵	و. محیط‌های تبلیغی.....
۱۰۷	۳) عوامل دین‌گزیزی جوانان.....
۱۰۹	۱-۳) مراحل تربیت دینی و فرهنگی نسل نوجوان و جوان.....
۱۰۹	الف. مرحله انس دینی.....
۱۱۰	ب. مرحله عادت دینی.....
۱۱۱	ج. مرحله معرفت دینی.....
۱۱۲	د. مرحله شاکله دینی.....

۱۱۲	ه. مرحله خودجوش دینی.....
۱۱۵	۳-۲) موانع و عوامل موثر بر تربیت دینی در گرایش به نماز و مسجد.....
۱۲۳	۳-۳) روش‌های تربیت دینی در گرایش به نماز و مسجد.....
۱۲۳	الف. روش اعطای بینش.....
۱۲۳	ب. روش بشارت و انذار.....
۱۲۳	ج. روش محبت و مهرورزی.....
۱۲۴	د. روش تکریم شخصیت.....
۱۲۴	ه. روش ایجاد فضای عاطفی، تربیتی.....
۱۲۵	و. روش الگویی.....
۱۲۵	ز. روش امر به معروف و نهی از منکر.....
۱۳۲	فصل سوم: روش شناسی تحقیق.....
۱۳۲	مقدمه.....
۱۳۲	۱) جامعه آماری.....
۱۳۵	۲) معرفی ابزار پژوهش.....
۱۳۷	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۱۳۸	۱) آمار توصیفی.....
۱۴۶	۲) آمار استنباطی.....
۱۴۶	الف) میزان تاثیر عوامل تاثیرگذار بر جذب نوجوانان و جوانان به مسجد.....
۱۴۷	ب) تفاوت جنسیت در گرایش نوجوانان و جوانان به مسجد.....
۱۴۸	ج) تفاوت سطح سواد در گرایش نوجوانان و جوانان به مسجد.....
۱۴۹	د) تفاوت سن در گرایش نوجوانان و جوانان به مسجد.....
۱۵۱	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۱۵۱	۱) پاسخ به فرضیه‌ها.....
۱۵۵	۲) اصول اجرایی برای گرایش نوجوانان به نماز و مسجد.....
۱۵۷	۳) پیشنهادات.....
۱۵۹	۴) محدودیت‌ها.....
۱۶۱	منابع.....
۱۶۷	پیوست‌ها.....
۱۶۷	پیوست الف: تحولات دوره نوجوانی.....
۱۶۷	۱. تحولات عاطفی در دوره نوجوانی و بلوغ.....
۱۶۹	۲. اختلالات عاطفی دوره نوجوانی.....
۱۷۰	۳. تحول اخلاقی در دوره نوجوانی.....
۱۷۴	پیوست ب: خصوصیات دوره نوجوانی بر حسب سال (از ۱۰ تا ۱۶ سالگی).....
۱۸۵	پیوست ج: سایر یافته‌های پژوهش.....
۱۹۷	پیوست د: نمونه پرسشنامه.....